

RADOSŁAW KRAJNIAK (*Toruń*)

Z BADAŃ NAD BIOGRAFIAMI
CZŁONKÓW WARMIŃSKIEJ KAPITUŁY KATEDRALNEJ
W PIERWSZYM OKRESIE JEJ FUNKCJONOWANIA
(DO POŁOWY XIV WIEKU)*

Słowa kluczowe: historia Kościoła, średniowiecze, diecezje pruskie, Warmia, kapituła katedralna, prałaci i kanonicy

Celem tekstu jest przedstawienie wyników badań nad karierami niektórych spośród pierwszych członków powołanej w 1260 r. warmińskiej kapituły katedralnej¹. Nowe ustalenia biograficzne stały się możliwe dzięki wykorzystaniu zarówno nieznanych dotąd źródeł, jak i ponownej analizie i interpretacji materiału źródłowego już znanego i wykorzystywanego od wielu lat przez historyków polskich i niemieckich. Tekst ma również za zadanie zaprezentowanie metodologii badań nad duchowieństwem kapitulnym, szczególnie w sytuacji niekiedy bardzo ograniczonej podstawy źródłowej. Świadomość istnienia szeregu problemów metodologicznych w badaniach nad duchowieństwem kapitulnym oraz zastosowanie się do pewnych wskazówek, które ostatnio przedstawili choćby Radosław Biskup, Mario Glauert i Andrzej Radziwiński², niekiedy pozwala przedstawić kariery duchownych zupełnie inaczej niż dotychczas.

* Artykuł powstał w związku z realizacją projektu „Prozopografia duchowieństwa diecezji warmińskiej w średniowieczu”. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/N/HS3/01145.

¹ Syntetycznie o kapitule warmińskiej ostatnio: Andrzej RADZIWIŃSKI, *Kościół w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach 1243–1525. Organizacja, uposażenie, ustawodawstwo, duchowieństwo, wierni*, Malbork 2006, s. 70–74. Por. też starsze prace: Jan OBŁĄK, *O początkach kapituły katedralnej na Warmii*, *Warmińskie Wiadomości Diecezjalne*, t. 16: 1961, nr 5, s. 8–25; Kazimierz WASIELEWSKI, *Czynności autonomii kapituły warmińskiej w średniowieczu*, *Studia Warmińskie*, t. 16: 1979, s. 355–380.

² Radosław BISKUP, *Interpretacja źródeł w badaniach prozopograficznych krzyżackich kapituł katedralnych w Prusach (XIII–XVI w.). Wybrane problemy*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 2009, nr 3, s. 375–391; Mario GLAUERT, *Vorbemerkungen zu einer Prosopographie der Priesterbrüder des Deutschen Ordens in Preußen*, [in:] *Kirchengeschichtliche Probleme des Preußenlandes aus Mittelalter und Früher Neuzeit*, hrsg. v. Bernhart JÄHNIG, Marburg 2001, s. 103–130; Andrzej RADZIWIŃSKI, *Problemy metodyczne w badaniach duchowieństwa kapitulnego w Polsce średniowiecznej*, [in:] *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej*, red. idem, Toruń 2000, s. 163–178.

Omawiani w pracy kanonicy do grona członków kapituły warmińskiej weszli w XIII i pierwszej połowie XIV w., czyli w pierwszym stuleciu od jej powołania. Na potrzeby artykułu zostali wybrani duchowni, którzy w dotychczasowej literaturze byli przedstawiani niepełnie bądź błędnie. Wśród nich znajdujemy m.in. późniejszych biskupów warmińskich Eberharda von Neisse i Johanna von Meissen, a także kilku innych duchownych, którzy poza kanonią warmińską obejmowali m.in. plebanie kościołów parafialnych w diecezjach pruskich.

Swoje rozważania rozpocznę od przedstawienia pierwszego kantora warmińskiego **Eberharda**, który najpewniej pochodził ze Śląska i przybył na Warmię z biskupem Anzelmem w 1277 r.³ Jako kantor wystąpił po raz pierwszy w 1278 r.⁴ Teresa Borawska przyjęła, że duchowny zmarł przed 10 VII 1289 r., gdyż tego dnia prałaturę miał już późniejszy biskup warmiński, Eberhard von Neisse. Moim zdaniem prałaturę kantora dowodnie aż do 9 I 1301 r. nadal piastował analizowany Eberhard⁵, od 23 VII 1290 r. będąc dodatkowo administratorem dóbr kapitulnych zajmującym się kolonizacją okręgu pieniężnińskiego⁶. Późniejszy biskup warmiński, o którym za chwilę, nigdy kantorem nie został, będąc w trakcie kariery kapitulnej jedynie kanonikiem i plebanem w Braniewie. W dokumencie datowanym na 9 I 1301 r. występuje jednak dwóch Eberhardów, jeden jako kantor, drugi zaś jako pleban w Braniewie, i mimo że starsza literatura próbowała sugerować, iż może tu chodzić o jedną osobę, stanowczo należy podkreślić, że są to dwaj różni duchowni⁷.

Przejdźmy do przedstawienia sylwetki przywołanego już biskupa warmińskiego **Eberharda von Neisse**⁸. Urodził się około 1250 r. W literaturze przyjęło się, że po-

³ Por. *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej* (dalej cyt. SBKW), red. Jan Guzowski, Olsztyn 1996, s. 52.

⁴ *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands* (dalej cyt. CDW), Bd. 1, hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Johann Martin SAAGE, Mainz 1860, Nr. 54. Teresa Borawska, autorka ostatniego biogramu duchownego, podała, że pierwszy raz z godnością kantora wystąpił 10 VII 1278 r. Dokument ten ma jednak tylko datację roczną, brakuje natomiast daty dziennej (SBKW, s. 52).

⁵ CDW, Bd. 1, Nr. 79–82 (10 VII 1289 r.); Nr. 86a (23 VII 1290 r.); Nr. 98 (14 III 1297 r.); Nr. 109 (10 XI 1300 r.); Nr. 111 (9 I 1301 r.).

⁶ Zob. *ibid.*, Nr. 86a. Zob. też: Alojzy SZORC, *Dominium warmińskie 1243–1772. Przywilej i prawo chełmińskie na tle ustroju Warmii*, Olsztyn 1990, s. 55.

⁷ Zob. CDW, Bd. 1, Nr. 111. Jako pierwszy taką koncepcję zaproponował Anton EICHHORN, *Geschichte der ermländischen Bischofswahlen*, Zeitschrift für die Geschichte und Alterthumskunde Ermlands (dalej cyt. ZGAE), Bd. 1: 1860, s. 104–105, przyp. 7. Po nim wszyscy kolejni badacze bezkrytycznie ją przyjmowali.

⁸ Por. poświęcone mu biogramy oraz inne najważniejsze publikacje szerzej przedstawiające jego sylwetkę i działalność: SBKW, s. 52; Jerzy PRZERACKI, *Eberhard z Nysy*, [in:] *Poczet biskupów warmińskich*, red. Stanisław ACHREMCZYK, Olsztyn 2008, s. 19–22; Jan KOPIEC, Mario GLAUERT, *Eberhard von Neisse*, [in:] *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Ein biographisches Lexikon*, hrsg. v. Erwin GATZ, Berlin 2001, s. 182; Edward GIGILEWICZ, *Herby biskupów warmińskich*, Lublin 2001, s. 154 (tu m.in. symboliczny herb Eberharda wymyślony przez żyjącego w latach 1547–1610 kanonika warmińskiego Tomasza Tretera); Stanisław ACHREMCZYK, Roman MARCHWIŃSKI, Jerzy PRZERACKI, *Poczet biskupów warmińskich*, Olsztyn 1994, s. 23–26; Hans SCHMAUCH, *Eberhard von Neisse*, [in:] *Altpreussische Biographie* (dalej cyt. AB), Bd. 1, hrsg. v. Christian KROLLMANN, Marburg

chodził z Nysy, choć sam nigdy nie pisał się z tej śląskiej miejscowości. Z Nysy pochodził jednak jego brat Arnold, co poniekąd uzasadnia wywodzenie z tej miejscowości również Eberharda⁹. Wspomniany brat przyszłego biskupa również przybył na Warmię i najpewniej z innymi krewnymi ze Śląska brał udział w kolonizowaniu tych ziem. Już za czasów pontyfikatu Eberharda, 12 VIII 1308 r. Arnold otrzymał od niego dokument dotyczący lokacji wsi Lubomino¹⁰. Bratankiem duchownego, a synem Arnolda był Johann von Neisse, późniejszy członek kapituły warmińskiej, którego karierę zaprezentuję w dalszej części wywodu. Bratankami Eberharda byli poza tym dwaj inni synowie Arnolda, Dietrich i Heinrich, którym 3 X 1320 r. Eberhard nadał 30 łanów nad jeziorem Kussen¹¹. Dobra te zwały się później Dietrichsdorf (dzisiejsza Biała Wola). Stamtąd pisał się wnuk Dietricha, syn Petera, Johann, który w 1371 r. otrzymał prowizję na kanonię warmińską¹². Córka Arnolda a bratanica Eberharda została natomiast żoną Johanna de Colonia, zasadzcy i pierwszego sołtysa Lidzbarka Warmińskiego¹³. Późniejszy biskup miał również drugiego brata, nieznanego niestety z imienia, którego syn Laurentius był obywatelem Lidzbarka¹⁴. W tym czasie w jego otoczeniu przebywał także Siboto, który w źródle z 18 XI 1319 r. został określony jako „noster sororius”¹⁵. Victor Röhrich wiele lat temu uznał go za syna nieznaną z imienia siostry biskupa¹⁶. Jerzy Przeracki podał zaś ostatnio, że był ów Siboto biskupim szwagrem¹⁷. Pewne jest w tym miejscu jedynie to, że Eberhard miał siostrę, określenie „sororius” nie wyjaśnia nam niestety, w jakich relacjach z nią pozostawał Siboto. Innym biskupim krewnym, mieszkańcem Braniewa, był z kolei stryj („noster patruus”) Withego, którego syn („filius suus”) Jakob był kuzynem Eberharda¹⁸. W tym samym dokumencie biskupim, datowanym na 19 VII 1325 r., wystąpił także Herbordus określony jako „noster cognatus”¹⁹. Zo-

---

am Lahn 1974, s. 156; idem, *Die Besetzung der Bistümer im Deutschordensstaate (bis zum Jahre 1410)*, ZGAE, Bd. 20: 1919, s. 707–709; Bd. 21: 1920, s. 16, 49; Karl KASISKE, *Die Siedlungstätigkeit des Deutschen Ordens im östlichen Preussen bis zum Jahre 1410*, Königsberg i. Pr. 1934, s. 52–55; Viktor RÖHRICH, *Geschichte des Fürstbistums Ermland*, Braunsberg 1925, s. 83–101; Christian KROLLMANN, *Die Herkunft der deutschen Ansiedler in Preussen*, Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins (dalej cyt. ZWG), H. 54: 1912, s. 94–97; Viktor RÖHRICH, *Die Kolonisation des Ermlandes*, ZGAE, Bd. 14: 1903, s. 131–135, 354–355; A. EICHHORN, *Geschichte*, s. 104–106; idem, *Die Prälaten des ermländischen Domcapitels*, ZGAE, Bd. 3: 1866, s. 580–581. W dużej części na nich jest oparty biogram zamieszczony w tej pracy, choć wszyscy wymienieni autorzy popełniają błąd, identyfikując późniejszego biskupa z kantorem warmińskim. Poza miejscami, w których polemizuję z ustaleniami poszczególnych autorów, zasadniczo nie cytuję w niniejszym biografii wymienionych tu prac.

⁹ CDW, Bd. 1, Nr. 143.

¹⁰ Ibid. Arnold nie żył już z pewnością w październiku 1320 r., zob. *ibid.*, Nr. 200.

¹¹ Ibid.

¹² Por. SBKW, s. 44.

¹³ J. PRZERACKI, *Eberhard z Nysy*, s. 21.

¹⁴ Po raz pierwszy został odnotowany 15 VI 1318 r., zob. CDW, Bd. 1, Nr. 184.

¹⁵ Ibid., Nr. 193.

¹⁶ V. RÖHRICH, *Die Kolonisation des Ermlandes*, ZGAE, Bd. 14: 1903, s. 135, przyp. 1.

¹⁷ J. PRZERACKI, *Eberhard z Nysy*, s. 21.

¹⁸ CDW, Bd. 1, Nr. 223.

¹⁹ Ibid.

stał on chyba jednak zbyt pochopnie przez J. Przerackiego nazwany kuzynem Eberharda. Słowo „cognatus” informuje nas wszak jedynie ogólnie o tym, że był jego krewnym²⁰. Innym biskupim krewnym był być może również pochodzący z Nysy zasadzca i pierwszy sołtys Ornety Willus (Wilhelmus)²¹.

Omawiając karierę kościelną Eberharda von Neisse, należy rozpocząć od pewnego sprostowania. Wydawcy kodeksu dyplomatycznego Warmii podają, że 28 VI 1280 r. Eberhard został poświadczony jako notariusz biskupa warmińskiego Heinricha Fleminga²². Dokument ten został jednak wystawiony 1 VII 1284 r., co zostało zresztą już w literaturze zauważone²³. Ponownie w źródłach pojawił się 13 III 1287 r., gdy spisując dokument biskupi, był już plebanem braniewskim²⁴. Kanonikiem warmińskim został nazwany po raz pierwszy kilka miesięcy później, 9 VIII 1287 r.²⁵ Od tego roku miał być również kanclerzem kapituły²⁶. Aż do 9 I 1301 r. najpewniej łączył funkcję kanonika warmińskiego i plebana w Braniewie, choć niekiedy występował tylko jako kanonik bądź tylko jako pleban²⁷. Dotychczas w literaturze przyjęło się, że gdy objął urząd biskupi, plebanem braniewskim został jego bratanek Johann, który dowodnie po raz pierwszy z tą godnością został odnotowany 6 X 1301 r.²⁸ Uprzedzając nieco fakty, zaznaczę, że w świetle przeprowadzonych przeze mnie badań, to nie bratanek biskupi objął plebanię braniewską, co postaram się wykazać w dalszej części tekstu. Poza tym wbrew dotychczasowej literaturze²⁹ uważam, że późniejszy biskup warmiński nigdy nie piastował prałatury kantora warmińskiego i na urząd biskupi został powołany jako kanonik i pleban w Braniewie. Eberhard, który kantorem według mnie był w latach 1278–1301, to zupełnie inna osoba, której karierę krótko scharakteryzowałem.

²⁰ J. PRZERACKI, *Eberhard z Nysy*, s. 21.

²¹ CDW, Bd. 1, Nr. 142–143. Członków rodziny Eberharda wyliczył ostatnio J. Przeracki, zob. idem, *Eberhard z Nysy*, s. 21–22.

²² CDW, Bd. 1, Nr. 57. Datacja ta była przejmowana przez część literatury przedmiotu (SBKW, s. 52).

²³ Ostatnio: Marc JARZEBOWSKI, *Die Residenzen der preussischen Bischöfe bis 1525*, Toruń 2007, s. 471.

²⁴ CDW, Bd. 1, Nr. 75.

²⁵ Ibid., Nr. 76.

²⁶ Tak sugeruje A. Eichhorn (idem, *Geschichte*, s. 105), argumentując to spisaniem przez Eberharda 13 III 1287 r. dokumentu biskupiego (był wówczas plebanem braniewskim; zob. CDW, Bd. 1, Nr. 75) oraz zawieszeniem przez niego pieczęci kapitulnej w sierpniu tego roku, gdy był już członkiem kapituły (zob. *ibid.*, Nr. 76).

²⁷ Zob. *ibid.*, Nr. 75 (13 III 1287 r. – tylko jako pleban); Nr. 76 (9 VIII 1287 r. – kanonik); Nr. 85 (16 VI 1290 r. – kanonik); Nr. 88 (4 IX 1291 r. – kanonik); Nr. 90 (25 V 1292 r. – jako pleban i kanonik); Nr. 93 (1294 r. – tylko jako pleban); Nr. 95 (14 IV 1296 r. – kanonik); Nr. 99 (30 IV 1297 r. – pleban i kanonik); Nr. 101 (8 V 1297 r. – pleban i kanonik); Nr. 102 (14 V 1297 r. – pleban i kanonik); Nr. 105 (17 IV 1298 r. – pleban i kanonik); Nr. 111 (9 I 1301 r. – pleban).

²⁸ Ibid., Nr. 121.

²⁹ Zob. jeden z ostatnich biogramów hierarchy, który przejmuje wszystkie ustalenia wcześniejszej literatury (J. KOPIEC, M. GLAUERT, *Eberhard von Neisse*, s. 182).

Po śmierci biskupa Heinricha Fleminga, która nastąpiła 15 VII 1300 r., Eberhard został wybrany jego następcą w drodze kompromisu. Musiało do tego dojść przed 15 października, gdyż w ciągu trzech miesięcy upływał termin wyboru kanonicznego³⁰. Nie uzyskał zrazu akceptacji arcybiskupa ryskiego i jeszcze na początku 1301 r. był poświadczony tylko jako pleban w Braniewie³¹. Pierwszy raz jako biskup został odnotowany 14 IV 1301 r.³² Jego nominacja biskupia wywołała jednak sprzeciw arcybiskupa ryskiego Isarna de Fontiano, który dokumentem z 1302 r. informował, że zatwierdzenie, którego miała dokonać kapituła ryska, jest nieważne³³. Polecił nawet Eberhardowi stawić się w Rydze, sam jednak niebawem został przeniesiony do Lundu, w czym być może należy się dopatrywać skutecznej akcji dyplomatycznej Zakonu. Biskup Eberhard zasłużył się jako kolonizator środkowej części Warmii. Był założycielem m.in. Lidzbarka Warmińskiego, w którym za swoich rządów najczęściej przebywał, Fromborka, Pieniężna i Ornety. Był blisko związany z Zakonem. Występował nawet w jego obronie w sporze z metropolitą ryskim Friedrichem. Pod koniec życia wskutek ciężkiej choroby ograniczył swoją aktywność. W sprawach świeckich zastępował go już wówczas prepozyt Jordan, jego późniejszy następca. Wystawił jeszcze dokument 19 VII 1325 r.³⁴ Cztery dni później był poświadczony w Elblągu w towarzystwie biskupów pomezkańskiego, sambijskiego i chełmińskiego³⁵. Zmarł 25 V 1326 r.³⁶ i został pochowany w katedrze we Fromborku³⁷.

³⁰ A. EICHORN, *Geschichte*, s. 104, przyp. 5.

³¹ CDW, Bd. 1, Nr. 111.

³² Ustalił to: Ernst BRACHVOGEL, *Die Vorgeschichte des Franziskanerklosters in Braunsberg*, ZGAE, Bd. 24: 1931, s. 524. To jakże cenne ustalenie podał za nim jedynie H. Schmauch, zob. idem, *Eberhard von Neiße*, s. 156. Najnowsza literatura nadal jednak dokument datowany na dzień 6 X 1301 r. (CDW, Bd. 1, Nr. 121) uważała za pierwszy, w którym Eberhard pojawił się jako biskup, zob. J. PRZERACKI, *Eberhard z Nysy*, s. 21; SBKW, s. 52. W 1301 r. w innym dokumencie Eberhard nadal jest nazywany tylko elektą, zob. CDW, Bd. 2, hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Johann Martin SAAGE, Mainz 1864, Nr. 546. Zob. też szereg późniejszych dokumentów obrazujących jego działalność biskupią: *ibid.*, Bd. 1, Nr. 122, 124, 126, 131, 136–140, 142–146, 148, 151, 153–158, 161–162, 164–170, 172, 174, 177–179, 181–186, 188, 191–198, 200–201, 203, 207–208, 210–211, 216, 220, 222–223, 233, 238, 240, 243, 245, 254, 260, 264, 310. Zob. też regest Nr. 288, s. 105; *ibid.*, Bd. 3, hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Braunsberg–Leipzig 1874, Nr. 622; *Urkundenbuch des Bisthums Culm* (dalej cyt. UBC), bearb. v. Carl Peter WOELKY, Danzig 1885, Nr. 167, 182, 195; *Urkundenbuch des Bisthums Samland* (dalej cyt. UBS), hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Hans MENDTHAL, Leipzig 1891, Nr. 230; *Liv-, Est- und Curländisches Urkundenbuch* (dalej cyt. Liv. Urk.), Abt. 1, Bd. 2, hrsg. v. Friedrich Georg VON BUNGE, Reval 1855, Nr. 646, 696, 712; *Preussisches Urkundenbuch* (dalej cyt. Pr. Urk.), Bd. 2, Lfg. 1, hrsg. v. Max HEIN, Erich MASCHKE, Aalen 1962, Nr. 20, 86, 237, 441, 519.

³³ CDW, Bd. 2, Nr. 547. Zob. też: A. EICHORN, *Nachträge zur Geschichte der ermländischen Bischofswahlen*, ZGAE, Bd. 2: 1863, s. 634.

³⁴ CDW, Bd. 1, Nr. 223.

³⁵ Pr. Urk., Bd. 2, Lfg. 1, Nr. 519.

³⁶ *Scriptores rerum Warmiensium oder Quellenschriften zur Geschichte Ermlands* (dalej cyt. SRW), Bd. 1, hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Johann Martin SAAGE, Braunsberg 1866, s. 4, 55. H. Schmauch uznał Braniewo jako miejsce zgonu hierarchy, zob. H. SCHMAUCH, *Eberhard von Neiße*, s. 156. Późniejsza mu literatura jako miejsce śmierci podaje Lidzbark Warmiński, zob. m.in. SBKW, s. 52.

³⁷ Franz HIPLER, *Die Grabstätten der ermländischen Bischöfe*, ZGAE, Bd. 6: 1877, s. 293–294.

Przejdźmy do omówienia kariery wspomnianego przed chwilą bratanka biskupa Eberharda, znanego z literatury jako **Johann von Neisse**³⁸. Duchowny w znanych mi źródłach był zazwyczaj wymieniany tylko z imienia. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że jego ojciec pochodził z Nysy, również jego możemy próbować wywieść z tego śląskiego miasta, nie wykluczając również, że mógł przyjść na świat już na Warmii, w Braniewie, skąd kilkakrotnie zresztą się pisał. O czym dowiedzieliśmy się wyżej, jego ojcem był zmarły w 1320 r. Arnold, właściciel położonego niedaleko Ornety Lubomina (niemieckie Arnisdorf). Bratem Arnolda, a więc stryjem Johanna był, o czym również już wiemy, Eberhard von Neisse, późniejszy biskup warmiński. Arnold miał poza tym jeszcze jednego nieznanego z imienia brata, którego syn Laurentius był obywatelem Lidzbarka, oraz również nieznaną z imienia siostrę. Omawiany tu Johann miał poza tym dwóch braci, Dietricha i Heinricha³⁹, oraz siostrę, która została żoną Johanna de Colonia, pierwszego sołtysa Lidzbarka Warmińskiego. Doczekała się z nim dwóch synów, Wilhelma i Eberharda, dla których Johann był wujem⁴⁰.

Karię kościelną Johann zawdzięczał w pewnym stopniu zapewne stryjowi Eberhardowi i z pewnością dzięki niemu został przyjęty do grona kanoników warmińskich. W 1319 r. zdobył poza tym prowizję na kanonię wrocławską. W tym jednak przypadku jego protektorem był już wielki mistrz zakonu niemieckiego Karol z Trewiru, którego ten był „familiarisem”⁴¹. Dotychczas przyjmowało się, że kanonię, jak również parafię w Braniewie, miał przejąć po stryju Eberhardzie⁴². Uważam jednak, że plebanem braniewskim w 1301 r. został inny duchowny niż biskupi bratanek⁴³, mianowicie Johann von Braunsberg. Natomiast Johann von Neisse został przyjęty do kapituły przed 5 VIII 1319 r., kiedy będąc już kanonikiem warmińskim i dorpackim, otrzymał od papieża Jana XXII prowizję na ka-

³⁸ Por. jego biogramy: SBKW, s. 102; A. EICHHORN, *Die Prälaten*, s. 310 (dotyczy tylko okresu posiadania prepozytury), 581–582 (dotyczy okresu posiadania kantorii).

³⁹ Heinrich jeszcze 1 IV 1348 r. został zapisany w źródle jako: „Henricus de Arnisdorf frater prepositi senioris”, por. Pr. Urk., Bd. 4, hrsg. v. Hans KOEPPEN, Marburg 1960, Nr. 309.

⁴⁰ Zob. *ibid.*, Bd. 3, hrsg. v. Max HEIN, Königsberg Pr. 1944, Nr. 726.

⁴¹ *Ibid.*, Bd. 2, Nr. 240. Por. Robert SAMULSKI, *Untersuchungen über die persönliche Zusammensetzung des Breslauer Domkapitels im Mittelalter bis zum Tode des Bischofs Nanker (1341)*, Weimar 1940, s. 62–63.

⁴² Tak ostatnio sądziła T. Borawska, zob. SBKW, s. 102.

⁴³ Analizując wszystkie dostępne źródła, należy podjąć dyskusję z poglądem T. Borawskiej o działalności Johanna von Neisse, który najpierw miałby być plebanem braniewskim i kanonikiem warmińskim, następnie również kanonikiem dorpackim i wrocławskim, dalej kantorem i wreszcie prepozytem warmińskim. W tym czasie musiało bowiem funkcjonować dwóch duchownych. Przekonują o tym dwa źródła. Dnia 4 II 1322 r. Johann von Neisse został po raz pierwszy odnotowany jako kantor (zob. CDW, Bd. 1, Nr. 211). Dziwne więc byłoby, aby kilka miesięcy później, 20 V 1322 r. został odnotowany ponownie tylko jako pleban braniewski (zob. UBS, Nr. 231). Definitywnie o istnieniu w tym czasie dwóch Johannów przekonuje źródło z 17 IV 1328 r., gdy razem w testacji wystąpili Johann kantor i Johann de Brunsberg kanonik warmiński, identyczny z wcześniej odnotowanym plebanem w Braniewie, zob. CDW, Bd. 1, Nr. 237.

nonię przy katedrze wrocławskiej⁴⁴. Jako bratanek biskupi oraz kanonik wrocławski, warmiński i dorpacki został odnotowany 28 I 1320 r.⁴⁵ Biskupim bratankiem i kanonikiem (tym razem tylko warmińskim) nazywa go również źródło z 3 X 1320 r.⁴⁶ On zapewne w 1322 r. został kantorem warmińskim, zastępując na tej prałaturze Nikolausa Damisa⁴⁷. Po raz pierwszy z godnością tą został poświadczony 4 II 1322 r.⁴⁸ Z całą pewnością wspomnianą prałaturę miał jeszcze 14 X 1328 r.⁴⁹ W 1330 r. kolejny raz awansował w hierarchii kapitulnej, osiągając prepozyturę wakującą w związku z objęciem przez Heinricha Wogenapa biskupstwa warmińskiego. Na najwyższej z prałackich godności po raz pierwszy został odnotowany dowodnie 10 XI 1330 r.⁵⁰ Jako prepozyt był wzmiankowany dowodnie do 4 IV 1345 r.⁵¹ Zachowana do dziś w katedrze we Fromborku płyta nagrobna informuje, że zmarł jeszcze w tym samym roku, 24 czerwca⁵².

Zwróćmy teraz uwagę na wspomnianego przed chwilą **Johanna von Braunsberg**, a więc tego, który według mnie przejął po Eberhardzie von Neisse urząd plebana kościoła parafialnego w Braniewie. O jego pochodzeniu społecznym i terytorialnym nie wiemy w zasadzie nic. Co prawda pisał się niekiedy z Braniewa, ale było to związane jedynie z faktem posiadania przez niego w tym mieście plebanii. Kanonikiem

⁴⁴ Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 240

⁴⁵ CDW, Bd. 1, Nr. 196.

⁴⁶ Ibid., Nr. 200–201.

⁴⁷ Ten jako kantor po raz ostatni odnotowany został 3 X 1320 r., zob. *ibid.*, Nr. 201.

⁴⁸ Ibid., Nr. 211.

⁴⁹ Ibid., Nr. 240. Zob. też wcześniejsze dokumenty odnotowujące go na tej godności: *ibid.*, Nr. 234 (11 XI 1326 r.); Nr. 236 (18 II 1328 r.); Nr. 237 (17 IV 1328 r.); Nr. 183 (11 VI 1328 r.).

⁵⁰ Ibid., Bd. 2, Nr. 553. Poza tym odnotowany został dzień później, zob. *ibid.*, Bd. 1, Nr. 251. Pojawia się jeszcze w dokumencie datowanym tylko na 1330 r. bez daty dziennej, zob. *ibid.*, Nr. 247.

⁵¹ Pr. Urk., Bd. 3, Nr. 715. Zob. również inne wcześniejsze dokumenty odnotowujące go na tej godności: CDW, Bd. 1, Nr. 254 (6 VII 1331 r.); Nr. 259 (2 IV 1332 r.); Nr. 263 (7 VI 1333 r.); Nr. 266–267 (17 XI 1334 r.); s. 155, Nr. 412 (regest) (20 XI 1334 r.); s. 155, Nr. 413 (regest) (21 XI 1334 r.); s. 156, Nr. 414 (regest) (24 XI 1334 r.); Nr. 268 (24 XI 1334 r.); s. 156–157, Nr. 416 (regest) (26 XI 1334 r.); Nr. 270 (27 III 1335 r.); s. 157–158, Nr. 419 (regest) (27 III 1335 r.); s. 158, Nr. 420 (regest) (1335 r.); s. 158, Nr. 421 (regest) (1335 r.); s. 159, Nr. 423 (regest) (30 VII 1335 r.); s. 161–162, Nr. 430 (regest) (12 IV 1336 r.); Nr. 277 (21 X 1336 r.); s. 164–165, Nr. 436 (regest) (28 X 1336 r.); s. 165, Nr. 437 (regest) (26 XI 1336 r.); Nr. 282 (25 I 1337 r.); Nr. 283 (2 II 1337 r.); Nr. 285 (12 VII 1337 r.); Nr. 286 (10 XI 1337 r.); Nr. 290 (2 II 1338 r.); Nr. 292 (19 VI 1338 r.); s. 173, Nr. 458 (regest) (24 IX 1338 r.); Nr. 296 (10 VI 1339 r.); Nr. 297 (15 VI 1339 r.); s. 175, Nr. 463 (regest) (16 VI 1339 r.); Nr. 299 (3 VII 1339 r.); Nr. 306 (1 IV 1340 r.); Nr. 307–308 (18 VIII 1340 r.); s. 181–182, Nr. 479 (regest) (18 VIII 1340 r.); s. 182, Nr. 480 (regest) (18 VIII 1340 r.); Nr. 309 (19 VIII 1340 r.); Nr. 310 (22 VIII 1340 r.); Bd. 2, Nr. 1 (20 III 1341 r.); Nr. 6 (2 IV 1341 r.); Nr. 8 (18 VIII 1341 r.); Nr. 9 (21 VIII 1341 r.); Nr. 10 (26 VIII 1341 r.); Nr. 11 (1341 r.); Nr. 12 (25 III 1342 r.) (regest); Pr. Urk., Bd. 3, Nr. 444–445 (25 IV 1342 r.); Nr. 446 (26 IV 1342 r.); Nr. 472–473 (17 VII 1342 r.); Nr. 487 (28 X 1342 r.); Nr. 543 (19 III 1343 r.); CDW, Bd. 2, Nr. 24 (22 V 1343 r.); Pr. Urk., Bd. 3, Nr. 566 (1 VII 1343 r.); Nr. 608–609 (30 X 1343 r.); Nr. 636 (1 I 1344 r.); Nr. 667 (30 VIII 1344 r.); Nr. 712 (10 III 1345 r.); Nr. 714 (15 III 1345 r.), zob. też Nr. 726 (dokument ten, w którym Johann wciąż był określany prepozytem, został datowany na okres przed 24 VI 1345 r., czyli dniem, w którym Johann zmarł).

⁵² CDW, Bd. 2, s. 49, przyp. 2. Zob. też: Ernst BRACHVOGEL, *Die Grabdenkmäler im Dom zu Frauenburg*, ZGAE, Bd. 23: 1929, s. 757.

warmińskim i zarazem plebanem braniewskim źródła odnotowują go po raz pierwszy 7 V 1314 r.⁵³ Wcześniej od 6 X 1301 do 13 VII 1313 r. był nazwany w źródłach tylko plebanem w Braniewie⁵⁴. Jako kanonik warmiński (i nadal pleban) pojawia się ponownie 29 VI 1317 r.⁵⁵, choć 27 IX 1318 i 20 V 1322 r. znów występuje jedynie jako pleban braniewski⁵⁶. Ostatnim znanym dokumentem poświadczającym duchownego jest datowany na 17 IV 1328 r. dyplom, w którym występuje jako zwykły kanonik⁵⁷. W tym czasie zapewne nadal pozostawał również plebanem braniewskim, na którym to beneficjum, przed 14 X 1328 r., zastąpił go Nikolaus Pollex⁵⁸.

Pewne problemy identyfikacyjne pojawiają się również w badaniach trzech duchownych o imieniu Heinrich, którzy w źródłach są poświadczeni w bardzo podobnym czasie. Moim zdaniem osoby te należy identyfikować jednak inaczej niż dotychczas, co za chwilę postaram się wykazać. Rozpocznę od magistra **Heinricha**⁵⁹, którego na godność kanonika warmińskiego, a zarazem archidiakona powołał 10 VII 1277 r. w Nowej Cerkwi na Śląsku biskup warmiński Anzelm⁶⁰. Do zawartych w ostatnim biogramie tego duchownego autorstwa Teresy Borawskiej informacji można jeszcze dodać kilka faktów. Wydaje się bowiem, że tożsamy z rozpatrywanym tu duchownym jest magister Heinrich, który dwukrotnie, 9 VIII 1287 i 5 XI 1305 r., wystąpił jako kanonik warmiński⁶¹. Uważam więc, że taka próba identyfikacji jest bardziej zasadna od prób łączenia magistra Heinricha z byłym plebanem chełmińskim, a następnie proboszczem w Elblągu, w źródłach obecnym od 1289 do 1303 r., czy też z kustoszem warmińskim poświadczonym w latach 1297–1314. Pozostając jednak przy rozpatrywanym tu Heinrichu, należy zaznaczyć, że nie ma pewności, skąd pochodził. Wiadomo jedynie, że zanim został członkiem kapituły warmińskiej, miał już probostwo w Teltz, w miejscowości, która, jak podaje T. Borawska, była położona w Czechach lub Górnej Bawarii⁶². Brakuje nam niestety danych pozwalających odpowiedzieć na pytanie, kiedy Heinrich objął wspomniane beneficjum i jak długo był na nim obecny.

Drugi z duchownych o imieniu **Heinrich** po raz pierwszy w składzie kapituły warmińskiej, jako kanonik i dawny rektor (pleban) kościoła parafialnego w Chełmnie, pojawił się 10 VII 1289 r.⁶³ Dnia 14 V 1297 r. ten sam zapewne duchowny był już plebanem w Elblągu⁶⁴. Być może elbląską parafię przejął jednak nieco wcześ-

⁵³ CDW, Bd. 1, Nr. 195.

⁵⁴ Ibid., Nr. 121, 142–143, 147, 151, 166, 168–169.

⁵⁵ Ibid., Nr. 180, 195.

⁵⁶ Ibid., Nr. 188; UBS, Nr. 231.

⁵⁷ CDW, Bd. 1, Nr. 237.

⁵⁸ Ibid., Nr. 240; SRW, Bd. 1, s. 409, przyp. 113; Andrzej KOPICZKO, *Katalog duchowieństwa katolickiego w diecezji warmińskiej (do 1945 roku)*, Olsztyn 2003, s. 12.

⁵⁹ Por. SBKW, s. 86.

⁶⁰ Pr. Urk., Bd. 1, H. 2, bearb. v. August SERAPHIM, Königsberg i. Pr. 1909, Nr. 355.

⁶¹ Zob. CDW, Bd. 1, Nr. 76, 135.

⁶² SBKW, s. 86.

⁶³ CDW, Bd. 1, Nr. 79–82.

⁶⁴ Ibid., Nr. 102.

niej. Gottfried, jego poprzednik na tym stanowisku, po raz ostatni został bowiem poświadczony 27 VII 1288 r.⁶⁵ Ponownie w roli kanonika i elbląskiego plebana Heinrich pojawiał się w Braniewie 17 IV 1298 r. oraz 29 VIII 1303 r.⁶⁶ Po tym czasie już nie występuje, choć nie możemy również wykluczyć, że plebanem elbląskim był nieco dłużej. Następca na elbląskiej parafii Johann von Elbing pojawia się bowiem dopiero w 1314 r.⁶⁷ Wbrew dotychczasowym ustaleniom uważam, że nie jest możliwe identyfikowanie tej osoby z kustoszem Heinrichem obecnym w źródłach od 1297 do 1314 r., jak również mało prawdopodobna jest jego identyfikacja z kanonikiem Heinrichem, poświadczonym od 1277 do 1305 r., tytułującym się stopniem magistra⁶⁸.

Trzeci z analizowanych tu duchownych noszący imię **Heinrich**⁶⁹ pierwszy raz w składzie kapituły warmińskiej został poświadczony 14 III 1297 r. Był wówczas kustoszem⁷⁰. Z prałaturą tą spotykamy go w szeregu późniejszych źródeł, dowodnie aż do 7 V 1314 r.⁷¹ Inaczej niż wcześniejsi autorzy uważam, co podkreślam raz jeszcze, że kustosa Heinricha nie możemy utożsamiać z omówionymi powyżej jego imiennikami: dawnym plebanem kościoła parafialnego w Chełmnie a następnie proboszczem w Elblągu, jak również z magistrem Heinrichem, który w źródłach pojawia się tylko jako kanonik⁷². Trudno sobie wyobrazić, by duchowny naprzemiennie był odnotowywany raz jako pleban i kanonik, innym razem jako kustosz, a jeszcze innym jako kanonik mający stopień magistra.

Podobnie jak z Heinrichami nieco problemów identyfikacyjnych pojawia się w analizie karier duchownych noszących imię Johann. Rozważanie w tym punkcie rozpocznę od przedstawienia kariery **Johanna von Culm**. Duchowny w źródłach pojawił się po raz pierwszy w 1313 r., gdy jako „Johannes de Culmine” został wpisany do metryki uniwersytetu paryskiego⁷³. Na ogół przyjmuje się, że był

⁶⁵ Ibid., Nr. 83 (z błędną datą 27 VII 1289 r.).

⁶⁶ Ibid., Nr. 105, 124.

⁶⁷ Ibid., Nr. 195.

⁶⁸ Zob. SBKW, s. 86; Mieczysław JÓZEFczyk, *Elbląskie duchowieństwo katolickie na tle dziejów miasta 1246–1945*, Elbląg 2005, s. 38.

⁶⁹ Zob. o nim: A. EICHHORN, *Die Prälaten*, s. 529–530.

⁷⁰ CDW, Bd. 1, Nr. 98.

⁷¹ Ibid., Nr. 109 (10 XI 1300 r.); Nr. 110 (29 XI 1300 r.); Nr. 111 (9 I 1301 r.); Nr. 121 (6 X 1301 r.); Nr. 141 (14 V 1308 r.); Nr. 142–143 (12 VIII 1308 r.); Nr. 147 (15 X 1308 r.); Nr. 149 (26 IV 1309 r.); Nr. 150 (12 VI 1309 r.); Nr. 151 (8 VIII 1309 r.); Nr. 154 (8 VII 1310 r.); Nr. 156 (9 XII 1310 r.); Nr. 157 (1310 r.); Nr. 158 (4 III 1311 r.); Nr. 160 (1 VI 1311 r.); Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie (dalej cyt. AAWO), Archiwum Kapituły (dalej cyt. AK), E, k. 32v–33r; F, k. 44v–45v (regest tego dokumentu w: CDW, Bd. 1, s. 93, Nr. 263 (2 VII 1312 r.)); CDW, Bd. 1, Nr. 166 (19 XII 1312 r.); Nr. 195 (7 V 1314 r.).

⁷² Zob. SBKW, s. 86; M. JÓZEFczyk, op.cit., s. 38. Próby takiej identyfikacji nie podjął się wcześniej również A. EICHHORN, *Die Prälaten*, s. 529–530.

⁷³ *Prussia scholastica. Die Ost- und Westpreussen auf den mittelalterlichen Universitäten*, gesammelt v. Max PERLBACH, Braunsberg 1895, s. 8. Zob. też: Hermann FREYTAG, *Die Beziehungen der Universität Leipzig zu Preussen von ihrer Begründung bis zur Reformation 1409–1539*, ZWG, Bd. 44: 1902, s. 17, przyp. 2.

pierwszym studentem z Prus, chociaż ostatnio Robert Ruciński zalecał zachowanie ostrożności w wywodzeniu go z Chełmna, zakładając, że student Johann, wpisując się na wszechnicę paryską, podał najpewniej miejsce beneficjum, z którego czerpał dochody m.in. na pokrycie kosztów edukacji, a nie miejsce urodzenia⁷⁴. Po odbytych studiach tytułował się magistrem. Następnie został pisarzem wielkiego mistrza zakonu niemieckiego Karola z Trewiru, o czym dowiadujemy się z dokumentu datowanego na dzień 2 II 1326 r., w którym będąc już plebanem chełmińskim, nazwany został „jego [tj. wielkiego mistrza – R.K.] dawnym pisarzem”⁷⁵. Zapewne już w okresie pracy w kancelarii zwierzchnika Zakonu lub krótko po odejściu ze służby Johann został plebanem w Chełmnie, a wielki mistrz zadbał o jak najlepszy byt dla niego⁷⁶. Jak ustalił Martin Armgart, pisarzem mógł być przed 8 IX 1317 r. Wiązało się to z wyjazdem wielkiego mistrza do Rzeszy między 2 VII a właśnie 8 IX 1317 r. na skutek buntu, na którego czele stał m.in. Friedrich von Wildenberg, który owego 8 września po raz pierwszy został nazwany pruskim mistrzem krajowym⁷⁷. Jako pleban kościoła parafialnego w Chełmnie Johann został odnotowany następnie z pewnością między 28 II a 9 III 1320 r. oraz 10 marca i 10 kwietnia tego roku⁷⁸. Kolejny raz widzimy go jako plebana 6 III 1321 r.⁷⁹ W tym czasie był również aktywny w związku z procesem polsko-krzyżackim⁸⁰. Następnie jako magister został odnotowany 2 II 1326 r.⁸¹ oraz już bez stopnia akademickiego 9 IX 1333 r. w Królewcu⁸². Od co najmniej 12 VII 1337 r. poza chełmińską plebanią miał również kanonię

⁷⁴ Robert RUCIŃSKI, *Studia uniwersyteckie mieszczan wielkich miast pruskich w średniowieczu*, Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym, t. 10: 2008, s. 33–34.

⁷⁵ UBC, Nr. 215. Por. też: Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 190. Zob. też: Martin ARMGART, *Die Handfesten des preußischen Oberlandes bis 1410 und ihre Aussteller. Diplomatische und prosopographische Untersuchungen zur Kanzleigeschichte des Deutschen Ordens in Preußen*, Köln–Weimar–Wien 1995, s. 203 (tam oraz na stronie 204 niemiecki badacz próbuje skreślić karierę Johanna, nie łącząc go jednak z późniejszym kanonikiem warmińskim).

⁷⁶ Piotr OLIŃSKI, *Fundacje mieszczańskie w miastach pruskich w okresie średniowiecza i na progu czasów nowożytnych (Chełmno, Toruń, Elbląg, Gdańsk, Królewiec, Braniewo)*, Toruń 2008, s. 176. Zob. też: Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 190.

⁷⁷ M. ARMGART, *Die Handfesten*, s. 203. Zob. również: Sławomir JÓZWIĄK, *Kryzys władzy w zakonie krzyżackim a problem personalnej obsady komturstwa pokrzywieńskiego w latach 1309–1320*, Rocznik Grudziądzki, t. 13: 1998, s. 29. Co ciekawe, kilka lat później Johann był prokuratorem tegoż mistrza krajowego i kapituły chełmińskiej w okresie sporu o świętopietrze, zob. *Die Berichte der Generalprokuratoren des Deutschen Ordens an der Kurie*, Bd. 1: *Die Geschichte der Generalprokuratoren von der Anfängen bis 1403*, bearb. v. Kurt FORSTREUTER, Göttingen 1961, s. 88.

⁷⁸ Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 271; UBC, Nr. 185; Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 277. Niewymieniony z imienia pleban chełmiński wspomniany w dokumencie z 25 VIII 1320 r. to też analizowany tu duchowny, zob. UBC, Nr. 187.

⁷⁹ UBC, Nr. 191.

⁸⁰ *Spory i sprawy pomiędzy Polakami a Zakonem Krzyżackim*, t. 1: *Sprawa wytoczona w Inowrocławiu i Brześciu Kujawskim w latach 1320–1321*, wyd. Helena CHŁOPOCKA, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970 (wyd. 3), s. 6, 73. Zob. też: P. OLIŃSKI, *Fundacje*, s. 113.

⁸¹ UBC, Nr. 215.

⁸² *Ibid.*, Nr. 238.

warmińską⁸³. Obie godności łączył jeszcze z całą pewnością 1 IV 1340 r.⁸⁴ W tym samym roku najpewniej zrezygnował z probostwa, skoro jako pleban chełmiński 18 sierpnia został wspomniany Heinrich von Essen⁸⁵. Dzień później, tj. 19 sierpnia, Johann został zresztą odnotowany już tylko jako kanonik⁸⁶. Z tą godnością był poświadczany do 19 VIII 1345 r.⁸⁷ Mimo że w literaturze przedmiotu rozpatrywany tu duchowny był utożsamiany z Johannem von Meissen, uważam, że brakuje ku temu poważniejszych podstaw⁸⁸. W momencie np. kiedy Johann von Meissen był jeszcze pisarzem wielkiego mistrza, Johann von Culm miał już od lat plebańnię chełmińską. Ich kariery w żadnych momentach się nie zająbiają i wszystko to zdaje się potwierdzać słuszność założenia, że w tym czasie mamy do czynienia z dwoma różnymi duchownymi. Zauważmy również, że w związku z pomyłką w testacji dokumentu z 5 XI 1340 r. transumowanego 23 VI 1365 r.⁸⁹ Johannowi przypisywano posiadanie od 1340 r. probostwa przy kościele parafialnym w Orneckie⁹⁰. Od tego roku plebanem orneckim rzeczywiście był duchowny imieniem Johann, nie sposób go jednak identyfikować z Johannem von Culm, o czym przekonuje inna wersja dokumentu z listopada 1340 r. z już poprawną listą świadków⁹¹.

Nim przejdę do omówienia kariery wywołanego przed chwilą Johanna von Meissen, zasadne będzie zwrócenie uwagi na jeszcze jednego duchownego o tym imieniu, którego kariera również była dotychczas niedokładnie przedstawiana. **Johann von Elbing**⁹², bo o nim mowa, po raz pierwszy został odnotowany w źródle 7 V 1314 r.⁹³ Został wówczas zapisany jako „Johannes de Elbingo”, co jednak wskazywało wówczas na posiadanie przez niego beneficjum plebańskiego przy kościele parafialnym pw. św. Mikołaja w Elblągu, a niekoniecznie jego pochodzenie z tego miasta, którego jednakże również nie możemy wykluczyć. Poza parafią elbląską Johann miał wówczas również kanonię warmińską. Jako taki pojawił się jeszcze 3 X 1320 r.⁹⁴ Z probostwa elbląskiego w niedługim czasie musiał zrezygnować, gdyż już jako były pleban w Elblągu i nadal kanonik był świadkiem na dokumencie biskupim wystawionym we Fromborku 4 II 1322 r.⁹⁵ On zapewne został również

⁸³ CDW, Bd. 1, Nr. 285.

⁸⁴ Ibid., Nr. 306.

⁸⁵ Ibid., Nr. 307.

⁸⁶ Ibid., Nr. 309.

⁸⁷ Zob. *ibid.*, Nr. 312; Bd. 2, Nr. 8; Pr. Urk., Bd. 3, Nr. 444, 471; CDW, Bd. 2, Nr. 22, 30, 38, 49.

⁸⁸ Tak uważał ostatnio chociażby R. Ruciński (*op.cit.*, s. 34, przyp. 8), który przejął tę identyfikację za T. Borawską (zob. SBKW, s. 101) i M. Armgartem (*idem*, *Die Handfesten*, s. 210–214).

⁸⁹ Zob. CDW, Bd. 1, Nr. 201.

⁹⁰ Zob. A. KOPICZKO, *op.cit.*, s. 40.

⁹¹ Por. CDW, Bd. 1, Nr. 312, gdzie w datowanym na dzień 5 XI 1340 r. dokumencie występują obok siebie zarówno kanonik Johannes de Culmine, jak i Johannes „plebanus de Wormdith”.

⁹² Zob. jego biogramy w: SBKW, s. 101; M. JÓZEFczyk, *op.cit.*, s. 38–39.

⁹³ CDW, Bd. 1, Nr. 195.

⁹⁴ Ibid., Nr. 200–201.

⁹⁵ Ibid., Nr. 211. Nie mamy pewnych informacji o dacie tej rezygnacji. Następca na parafii elbląskiej, Gerlib, pojawia się po raz pierwszy 20 V 1322 r., zob. M. JÓZEFczyk, *op.cit.*, s. 39.

niebawem dziekanem warmińskim, dowodnie po raz pierwszy pojawiając się z tą godnością 4 III 1323 r.⁹⁶ Od tego czasu aż do 1350 r. bez większych przerw źródła konsekwentnie wymieniają dziekana Johanna, który zresztą następnie zostaje biskupem warmińskim. Mimo że wiele trudności sprawia rozdzielenie kariery tego dziekana, niemal pewne jest, że w tym okresie godność tę piastowało dwóch różnych Johannów i ten drugi, utożsamiany z Johannem von Meissen, został biskupem warmińskim. Tak uważała również T. Borawska. Przyjęła ona, że w 1345 r. dziekanem po Johannie von Elbing na krótko został Michael, którego następnie zastąpił pod koniec roku 1345 Johann von Meissen⁹⁷. Dokument, na który powołała się T. Borawska, wyraźnie wskazuje jednak na to, że ów Michael był dziekanem w 1380 r., a nie w 1345 r.⁹⁸ Nie miał wcześniej racji A. Eichhorn, który uważał, że dziekanie od 1323 r. aż do momentu wyboru na biskupa w 1350 r. piastował już Johann von Meissen⁹⁹. Trudno bowiem obronić tę interpretację, analizując karierę Johanna von Meissen. Kiedy więc przestał być dziekanem Johann von Elbing? Zestawiając jego karierę z karierą Johanna von Meissen, moment taki znajdujemy chyba po 25 VI 1339 r., kiedy jeszcze tylko jako kanonik pojawił się magister Johann, którego chyba należy utożsamiać z Johannem von Meissen¹⁰⁰. Ostatnim dokumentem, na którym Johann von Elbing, był najpewniej jeszcze dziekanem, byłby ten datowany na dzień 24 IX 1338 r.¹⁰¹ Johann, który jako dziekan pojawił się ponownie 6 I 1340 r., mógłby być utożsamiany już z Johannem von Meissen.

Teresa Borawska w biografii Johanna von Elbing podała również, że w początkowym okresie swojej działalności kapitulnej miał się starać o kustodię, a 12 VI 1314 r. zostać z nią nawet odnotowanym¹⁰². Rzeczywiście w odpisach tego dokumentu występuje kustosz o imieniu Johann¹⁰³. Co ciekawe jednak, w oryginale tego dyplomu takiego duchownego nie widzimy¹⁰⁴. W tej sytuacji nie pozostaje nic in-

⁹⁶ AAWO, AK, E, k. 9v; F, k. 17v–18r. Zob. też regest tego dokumentu w: CDW, Bd. 1, s. 122–123, Nr. 328.

⁹⁷ Zob. SBKW, s. 101.

⁹⁸ Por. CDW, Bd. 2, Nr. 50.

⁹⁹ A. EICHHORN, *Die Prälaten*, s. 348–349.

¹⁰⁰ Zob. CDW, Bd. 1, Nr. 298.

¹⁰¹ *Ibid.*, s. 173, Nr. 458 (regest). Zob. też wcześniejsze dokumenty z lat 1323–1337, w których Johann von Elbing określany był dziekanem: *ibid.*, Nr. 213; s. 124, Nr. 331 (regest); Nr. 215–216; Liv. Urk., Abt. 1, Bd. 2, Nr. 696; CDW, Bd. 1, Nr. 221, s. 128–129; Nr. 345 (regest); Nr. 226–227, 232; s. 135, Nr. 360; Nr. 233–234; August Rudolph GEBSER, *Der Dom zu Königsberg. Eine kirchen- und kunstgeschichtliche Schilderung*, Abt. 1: *Geschichte der Domkirche und des Bisthums Samland, mit einer ausführlichen Darstellung der Reformation im Herzogthum Preussen*, Königsberg 1835, s. 84–87; CDW, Bd. 1, Nr. 236, 183, 240, 247, 251, 254, 259, 263; UBS, Nr. 283; CDW, Bd. 1, Nr. 266–267, 292; s. 155–156, Nr. 412–414 (regesty); Nr. 268; s. 156, Nr. 414 (regest); s. 157, Nr. 416 (regest); s. 159, Nr. 423 (regest); s. 161–162, Nr. 430 (regest); s. 165, Nr. 437 (regest); Nr. 285; CDW, Bd. 2, Nr. 553.

¹⁰² Zob. SBKW, s. 101.

¹⁰³ Zob. CDW, Bd. 1, s. 298.

¹⁰⁴ Zob. AAWO, Dok. Kap., L 59. Por. edycję tego dokumentu w: CDW, Bd. 1, Nr. 171.

nego, jak zaufać informacjom zawartym w oryginale i nie przypisywać kustodii Johannowi¹⁰⁵.

Najwyższy czas przedstawić więc działalność przywoływanego wielokrotnie **Johanna von Meissen**¹⁰⁶. Urodził się około 1300 r. w Belgern położonym nieopodal Torgau i Merseburga w Miśni¹⁰⁷. Jego ojcem był niejaki Frank (Franco), zmarły z całą pewnością przed 21 III 1333 r.¹⁰⁸ Miał brata Heinricha, dwie siostry: Gertrudę i Sopię, z których jedna była zamężna z bliżej nieznanym Wilhelmem von Stel, z którym miała dwóch synów (a więc siostrzeńców Johanna) Wilhelma i Johanna, dla których już jako biskup ufundował wikarie w kościele katedralnym¹⁰⁹. Był klerykiem diecezji miśnieńskiej, o czym przekonuje choćby instrument notarialny datowany na 8–9 I 1334 r.¹¹⁰ Część badaczy przypuszcza również, że jako tercjarz należał do zakonu niemieckiego¹¹¹. Musiał z czasem przyjąć święcenia kapłańskie, skoro został biskupem. Tytułował się magistrem¹¹², a wykształcenie zdobył najpewniej w Bolonii, jeśli założymy, że „Johannes de Misna, procurator”, który w 1314 r. pojawił się na tamtejszej wszechnicy, jest tożsamy z naszym duchownym¹¹³. O posiadanym wykształceniu przekonuje również pełniona przez niego funkcja notariusza publicznego. Jako taki w 1326 r. pojawił się na Śląsku¹¹⁴. Dowodnie od 27 X 1332 do 28 X 1334 r. był związany z kancelarią wielkiego mistrza zakonu niemieckiego Lutra z Brunszwiku, którego był pisarzem¹¹⁵. W tym czasie

¹⁰⁵ Nie uczynił tego zresztą wcześniej A. Eichhorn (idem, *Die Prälaten*, s. 530).

¹⁰⁶ Zob. poświęcone mu biogramy: Jerzy PRZERACKI, *Jan z Miśni*, [in:] *Poczet biskupów warmińskich*, s. 33–34; Jan KOPIEC, Mario GLAUERT, *Johannes von Meissen*, [in:] *Die Bischöfe*, s. 183–184; SBKW, s. 101–102; S. ACHREMCZYK, R. MARCHWIŃSKI, J. PRZERACKI, op.cit., s. 35–36; Franz BUCHHOLZ, *Johannes von Belgern (de Mysna)*, [in:] AB, Bd. 1, s. 304; A. EICHHORN, *Die Prälaten*, s. 348–349. Zob. również: M. ARMGART, *Die Handfesten*, s. 210–214; idem, *Ermländische Geistliche in der Hochmeisterkanzlei des 14. Jahrhunderts*, ZGAE, Bd. 47: 1994, s. 61–64; H. SCHMAUCH, *Die Besetzung*, s. 716–717; V. RÖHRICH, *Geschichte*, s. 146–154; idem, *Die Kolonisation des Ermland*, ZGAE, Bd. 13: 1901, s. 955, przyp. 1–2; A. EICHHORN, *Geschichte*, s. 112–113.

¹⁰⁷ Będąc pisarzem wielkiego mistrza 17 II 1333 r., został zapisany jako „Johannes de Belgern de Mysna”, co przesądza o jego pochodzeniu. Zob. Paul SIMSON, *Geschichte der Stadt Danzig*, Bd. 4: *Urkunden bis 1626*, Danzig 1918, Nr. 74.

¹⁰⁸ W dniu 21 III 1333 r., występując w Malborku jako notariusz publiczny, został zapisany jako „Johannes quondam Franconis de Belgeren Mysnensis dyocesis”, zob. Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 777.

¹⁰⁹ CDW, Bd. 2, Nr. 224. Zob. też: J. PRZERACKI, *Jan z Miśni*, s. 33; V. RÖHRICH, *Geschichte*, s. 146–147.

¹¹⁰ Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 818.

¹¹¹ Ostatnio choćby: J. PRZERACKI, *Jan z Miśni*, s. 34.

¹¹² Magistrem tytułował się 12 III 1333 r., 9 VIII i 4 X 1334 r. oraz 25 VI 1339 r., zob. Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 776, 849, 854–855; CDW, Bd. 1, Nr. 298.

¹¹³ Gustav C. KNOD, *Deutsche Studenten in Bologna (1286–1562). Biographischer Index zu den Acta nationis Germanicae Universitatis Bononiensis*, Berlin 1899, s. 339, Nr. 2330. Zob. też: M. ARMGART, *Die Handfesten*, s. 214; SBKW, s. 101.

¹¹⁴ M. ARMGART, *Die Handfesten*, s. 214.

¹¹⁵ Zob. dokumenty przedstawiające go w tej roli: CDW, Bd. 1, Nr. 261; P. SIMSON, op.cit., Nr. 74; Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 776; UBC, Nr. 237; Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 792, 795–798, 800; UBS, Nr. 279A–281; Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 805–806; UBS, Nr. 280; Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 818–821, 827, 829, 847, 849, 854–855.

również występował w roli notariusza publicznego¹¹⁶. Dzięki protekcji wielkiego mistrza został członkiem warmińskiej kapituły katedralnej. Jako tamtejszy kanonik po raz pierwszy został odnotowany 15 VII 1333 r. w Toruniu, nadal będąc na służbie u wielkiego mistrza jako jego pisarz¹¹⁷. W tej roli pozostał zresztą do 28 X 1334 r.¹¹⁸, w marcu i lipcu tego roku będąc nazwanym dodatkowo plebanem we Fromborku¹¹⁹. Po odejściu z kancelarii wielkiego mistrza w Malborku na dobre, zdaje się, związał się z Warmią. A. Eichhorn, o czym wspominałem wcześniej, błędnie zakładał jednak, że Johann w składzie kapituły warmińskiej jako jej dziekan pojawił się już w 1323 r. i prałaturę tę miał aż do 1350 r., gdy przejął rządy w diecezji warmińskiej¹²⁰. Nieprecyzyjne są również ustalenia kolejnych badaczy, że dziekanem został w 1345 r., zastępując Michaela¹²¹. Błąd wziął się z przypisania Michaelowi dziekanii w roku 1345, mimo że z dokumentu jasno wynika, że ten był dziekanem w 1380 r.¹²² Nie zmienia to jednak faktu, że Johann von Meissen został dziekanem i z tej prałatury został następnie powołany na warmiński tron biskupi. Zastąpił on jednak na dziekanii Johanna von Elbing (pisałem o nim wyżej) i to najpewniej po 25 VI 1339 r., kiedy jeszcze jako magister wciąż pozostawał tylko zwykłym kanonikiem¹²³. Pierwszy raz z prałaturą dziekana Johann von Meissen został dowodnie odnotowany 6 I 1340 r. i zachował tę godność do 1350 r., do momentu objęcia biskupstwa warmińskiego¹²⁴. Nowym ordynariuszem został

¹¹⁶ Zob. Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 777 (21 III 1333 r.); Nr. 818 (8–9 I 1334 r.).

¹¹⁷ Ibid., Nr. 791.

¹¹⁸ Zob. pozostałe dokumenty, w których występuje także jako kanonik warmiński: Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 791–792, 795–798, 800; UBS, Nr. 279b; Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 805–806; UBS, Nr. 280; Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 819–821, 827, 829, 847.

¹¹⁹ W dniu 6 III 1334 r. został zapisany jako kanonik warmiński i ksiądz („priester”) we Fromborku oraz pisarz wielkiego mistrza, zob. Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 827. Dnia 6 lipca tego roku pełnił te same funkcje, przy czym tym razem został już określony jako „plebanus”, a nie „priester”, zob. Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 847. Jak długo piastował godność plebana fromborskiego, trudno stwierdzić. Pierwszy znany następca, Berthold, pojawia się dopiero 15 III 1345 r., por. Pr. Urk., Bd. 3, Nr. 714. Zob. też SRW, Bd. 1, Nr. 413, przyp. 124; A. KOPICZKO, op.cit., s. 18, gdzie jednak autorzy nie zauważają Johanna jako plebana we Fromborku.

¹²⁰ A. EICHORN, *Die Prälaten*, s. 348–349.

¹²¹ SBKW, s. 101, z tego samego błędnego założenia wyszli, zdaje się, wcześniej również: V. RÖHRICH, *Geschichte*, s. 144; H. SCHMAUCH, *Die Besetzung*, s. 717; F. BUCHHOLZ, op.cit., s. 304; a później także m.in.: M. ARMGART, *Die Handfesten*, s. 213; idem, *Ermländische Geistliche*, s. 62.

¹²² Por. CDW, Bd. 2, Nr. 50.

¹²³ Zob. ibid., Bd. 1, Nr. 298.

¹²⁴ Ibid., Nr. 302, 304, 306–308; s. 181–182, Nr. 479–480 (registry); Nr. 309–312; Bd. 2, Nr. 1, 8, 10–11, 564; Pr. Urk., Bd. 3, Nr. 444–446, 472–473, 543, 566, 608–609, 636, 667, 726b, 751; Bd. 4, Nr. 7, 52, 96, 119 (dokument ten, datowany na 31 XII 1346 r., informuje o nieobecności dziekana Johanna oraz o zastępowaniu go w obowiązkach przez kustosa Johanna Stryprocka), 147–148, 150–151, 177–179, 184–185, 242b, 255, 316, 318–327, 330, 374, 378–383, 389–390, 427 (14 VII 1349 r. (?)) – wydawcy kodeksu dyplomatycznego Warmii proponowali rok 1350 jako datę wystawienia tego dyplomu, z czym jednak trudno się zgodzić, wszak dziekanem w lipcu 1350 r. był już Hermann, zob. CDW, Bd. 2, Nr. 162), 459, 465; CDW, Bd. 2, Nr. 24, 85 (tu, tj. 15 II 1347 r., dziekanię zapewne przez pomyłkę przypisano Hermannowi, który jednak był najpewniej nadal wicedziekanem, tak jak 15 III

wybrany 4 I 1350 r. Następnie w Awinionie został zatwierdzony i konsekrowany 29 kwietnia tego roku¹²⁵. Obiecał w ratach zapłacić należne serwicja¹²⁶ i od sierpnia, gdy wrócił na Warmię, zarządzał diecezją aż do śmierci, która nastąpiła 30 VII 1355 r.¹²⁷ W trakcie swojego pontyfikatu prowadził dalszą akcję kolonizacyjną Warmii oraz rozpoczął budowę zamku lidzbarskiego, który miał być siedzibą biskupią, jak również budowę zamków w Reszlu i Jezioranach¹²⁸. Pod dniem 25 sierpnia został zapisany w nekrologu pelplińskim jako ten, który na rzecz klasztoru przekazał 10 grzywien¹²⁹. Został pochowany w katedrze fromborskiej¹³⁰. Dnia 30 lipca obchodzono w kapitule jego *anniversarium*¹³¹. Pozostając jeszcze przy Johannie, musimy zauważyć, że nie był on, jak zakładali dotychczas niemal wszyscy badacze¹³², plebanem kościoła parafialnego w Chełmnie. Rządcą tamtejszego kościoła był bowiem Johann von Culm (o nim pisałem wyżej), którego nie sposób jednak utożsamiać z Johannem von Meissen. Zestawienie karier tych dwóch duchownych pokazuje to zresztą dobitnie.

Na koniec chciałbym jeszcze krótko scharakteryzować kariery dwóch innych członków kapituły warmińskiej, Arnolda i Hermanna, zwracając uwagę na pewne nieścisłości, jakie pojawiły się w dotychczas poświęconych im biogramach.

Arnold¹³³ to członek kapituły warmińskiej, który najpewniej pochodził z Italii¹³⁴. We wszystkich znanych dokumentach, które oświetlają jego karierę, przed jego imieniem widnieje tytuł magistra świadczący niewątpliwie o jego wykształceniu. Dwukrotnie został określony poza tym w źródłach jako „*phiscus*”, co wskazuje

---

1345 r., zob. Pr. Urk., Bd. 3, Nr. 714), 94 (regest), 111–112, 154. Jako były dziekan odnotowany został 6 I 1352 r., zob. CDW, Bd. 2, Nr. 174.

¹²⁵ Pr. Urk., Bd. 4, Nr. 557; zob. też Nr. 558–563.

¹²⁶ Franz FLEISCHER, *Die Servizienzahlungen der vier preußischen Bistümer bis 1424*, ZGAE, Bd. 15: 1904–1905, s. 730–731.

¹²⁷ Zob. szereg dokumentów obrazujących jego biskupią działalność: Pr. Urk., Bd. 4, Nr. 566, 573, 575, 602, 604, 627, 655, 659, 668–670, 686; CDW, Bd. 2, Nr. 156, 175–176, 183–184, 191–192, 198–200, 204, 206–208, 215, 218–220, 222–224. Jako dawnego biskupa wspominają go m.in. dokumenty jeszcze w 1359 r., zob. CDW, Bd. 2, Nr. 288, 294–295. Częściowo czasów jego pontyfikatu dotyczy również formularz opublikowany w: CDW, Bd. 2, Nr. 306. Szerzej o czasach, gdy był biskupem, zob. Viktor RÖHRICH, *Die Kolonisation des Ermlandes*, ZGAE, Bd. 22: 1926, s. 1–38; idem, *Geschichte*, s. 146–154.

¹²⁸ J. PRZERACKI, *Jan z Miśni*, s. 34; SBKW, s. 102.

¹²⁹ Piotr OLIŃSKI, *Cysterskie nekrologi na Pomorzu Gdańskim od XIII do XVII wieku*, Toruń 1997, s. 264–265.

¹³⁰ SRW, Bd. 1, s. 6, 61; F. HIPLER, *Die Grabstätten*, s. 299.

¹³¹ SRW, Bd. 1, Nr. 215.

¹³² Zob. J. PRZERACKI, *Jan z Miśni*, s. 33; J. KOPIEC, M. GLAUERT, *Johannes von Meißen*, s. 183; SBKW, s. 101; M. ARMGART, *Die Handfesten*, s. 213; F. BUCHHOLZ, op.cit., s. 304; H. SCHMAUCH, *Die Besetzung*, s. 717; V. RÖHRICH, *Die Kolonisation des Ermlandes*, ZGAE, Bd. 13: 1901, s. 955. Nie uczynił tego A. Eichhorn (idem, *Die Prälaten*, s. 348–349), ale popełnił za to inny duży błąd, przyjmując, że Johann dziekanem warmińskim był już od 1323 r.

¹³³ Zob. jego biogram: SBKW, s. 12; Hans SCHMAUCH, *Arnold*, [in:] AB, Bd. 1, s. 18.

¹³⁴ Zob. SBKW, s. 12; H. SCHMAUCH, *Arnold*, s. 18.

jednoznacznie, że był medykiem¹³⁵. Jako kanonik warmiński po raz pierwszy został odnotowany 28 VI 1280 r.¹³⁶ „Magister Arnoldus”, który w 1294 r. w Braniewie był świadkiem na dokumencie biskupa warmińskiego Heinricha Fleminga, był zapewne identyczny z rozpatrywanym tu duchownym¹³⁷. Ponownie jako kanonik został poświadczony 8 VII 1310 r. we Fromborku¹³⁸. W wystawionym bez daty dziennej w 1310 r. dyplomie został poświadczony jako kanonik i pleban w Radzynie (diecezja chełmińska)¹³⁹. Nie mógł jednak wówczas nim być, ponieważ beneficjum to piastował w okresie dowodnie od 5 XI 1305 do 4 III 1311 r. inny kanonik warmiński Peter¹⁴⁰, odnotowany zresztą również w 1310 r. (8 lipca)¹⁴¹. Mimo że w odpisach kontrowersyjnego dokumentu w księgach przywilejów kapituły przechowywanych w Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie Arnold również jest odnotowany pod 1310 r. jako pleban w Radzynie¹⁴², to funkcja ta została dopisana Arnoldowi niewątpliwie przez pomyłkę, najpewniej na skutek błędu popełnionego przez pisarza¹⁴³. W składzie fromborskiego kolegium Arnolda odnotowuje jeszcze kilka późniejszych źródeł, aż do 29 VI 1317 r.¹⁴⁴ Po tej dacie znika ze źródeł¹⁴⁵.

Drugi z duchownych, **Hermann**¹⁴⁶, po raz pierwszy w gronie kanoników warmińskich pojawił się w 1278 r. na dokumencie biskupa Heinricha Fleminga¹⁴⁷. Ponownie widzimy go dopiero 10 VII 1289 r.¹⁴⁸ Jako zwykły kanonik był odnotowany w szeregu kolejnych dokumentów aż do 6 V 1304 r.¹⁴⁹ Zauważmy w tym miejscu,

¹³⁵ Zob. CDW, Bd. 1, Nr. 57, 166. Zob. też: Franz HIPLER, *Nikolaus Kopernikus und Martin Luther. Nach ermländischen Archivalien*, ZGAE, Bd. 4: 1896, s. 484; *Bibliotheca Warmiensis oder Literaturgeschichte des Bisthums Ermland*, hrsg. v. Franz HIPLER, Bd. 1, Braunsberg–Leipzig 1872, s. 282. Nie uwzględniła go jednak jako medyka ostatnio: Michalina BRODA, *Lekarze w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIV–XV wieku*, Kraków 2013. Por. również moje uwagi na marginesie tej pracy: Radosław KRAJNIAK, *Jeszcze o lekarzach w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach i ich karierach*, *Zapiski Historyczne*, t. 79: 2014, z. 3, s. 132–133.

¹³⁶ CDW, Bd. 1, Nr. 57.

¹³⁷ Ibid., Nr. 93.

¹³⁸ Ibid., Nr. 154.

¹³⁹ Ibid., Nr. 157.

¹⁴⁰ Ibid., Nr. 133–134 (5 XI 1305 r.); Nr. 142–143 (12 VIII 1308 r.); Nr. 154 (8 VII 1310 r.); Nr. 158 (4 III 1311 r.).

¹⁴¹ Ibid., Nr. 154.

¹⁴² Por. AAWO, AK, E, k. 7r–7v; F, k. 8v–9r.

¹⁴³ Zdaje się, że pisarz tego dokumentu po magistrze Arnoldzie zapomniał dopisać imienia Peter. W takiej kolejności byli przecież wymienieni później, tj. 4 III 1311 r. (zob. CDW, Bd. 1, Nr. 158).

¹⁴⁴ Zob. *ibid.*, Bd. 1, Nr. 158 (4 III 1311 r.); Nr. 160 (1 VI 1311 r.); *regest* Nr. 263, s. 93 (2 VII 1312 r.); Nr. 166 (19 XII 1312 r.); Nr. 195 (7 V 1314 r.); Nr. 180 (29 VI 1317 r.).

¹⁴⁵ Zob. *ibid.*, Nr. 180; V. RÖHRICH, *Die Kolonisation des Ermland*, ZGAE, Bd. 13: 1901, s. 873.

¹⁴⁶ Zob. jego biogram: A. EICHHORN, *Die Prälaten*, s. 348.

¹⁴⁷ CDW, Bd. 1, Nr. 54.

¹⁴⁸ Ibid., Nr. 79–82.

¹⁴⁹ Ibid., Nr. 85 (16 VI 1290 r.); Nr. 88 (4 IX 1291 r.); Nr. 90 (25 V 1292 r.); Nr. 112 (17 I 1294 r.); Nr. 95 (14 IV 1296 r.); Nr. 98 (14 III 1297 r.); Nr. 99 (30 IV 1297 r.); Nr. 101 (8 V 1297 r.); Nr. 102 (14 V 1297 r.); Nr. 103 (15 V 1297 r.); Nr. 105 (17 IV 1298 r.); Nr. 109 (10 XI 1300 r.); Nr. 110 (29 XI 1300 r.); Nr. 111 (9 I 1301 r.); Nr. 121 (6 X 1301 r.); Nr. 124 (29 VIII 1303 r.); Nr. 125 (11 IV 1304 r.); Nr. 126 (30 IV 1304 r.); Nr. 127 (5 V 1304 r.); Nr. 129 (6 V 1304 r.).

że w kodeksie dyplomatycznym Warmii wydawcy pod datą 6 V 1304 r. zamieścili dwa dokumenty dotyczące tej samej sprawy (nr 128 i 129). W pierwszym z nich, odpisanym przez wydawców z jednej z ksiąg przywilejów przechowywanych obecnie w zbiorach Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, Hermann został określony jako dziekan¹⁵⁰, w drugim odpisanym z oryginału, również przechowywanym do dziś w Olsztynie, występuje nadal jako kanonik¹⁵¹. Dziekania w księdze przywilejów została Hermannowi dopisana zapewne przez pomyłkę i nie ma żadnych podstaw, by kwestionować treść zachowanego oryginału. Nie zmienia to faktu, że Hermann niebawem objął warmińską dziekanję. Dowodnie po raz pierwszy został odnotowany z tą prałaturą 29 VI 1305 r. w Braniewie, będąc świadkiem na dokumencie biskupa Eberharda¹⁵². Godność tę miał do 4 II 1322 r., gdy po raz ostatni pojawił się w znanych nam źródłach¹⁵³. Po tej dacie, a przed 4 III 1323 r., gdy na dziekaniu dowodnie po raz pierwszy pojawił się jego następca¹⁵⁴, najpewniej zmarł. T. Borawska próbowała utożsamiać go z Hermannem von Göttingen¹⁵⁵, który jako kanonik został poświadczony 5 XI 1305 r.¹⁵⁶ Ponieważ jednak już w czerwcu 1305 r. Hermann był dziekanem, mamy tu najpewniej do czynienia z dwiema różnymi osobami. Badając karierę Hermanna, badaczka ta przyjęła również, że w 1301 r. został odnotowany jako pleban we Fromborku. W dokumencie, na który się powołuje, jest zapisany co prawda niejaki „Hermannus de vrowenburg”, brakuje jednak informacji, by miał być plebanem tamtejszego kościoła parafialnego¹⁵⁷.

Zaprezentowane powyżej wyniki badań nad karierami 12 duchownych, którzy zostali członkami warmińskiej kapituły katedralnej do połowy XIV w., wyraźnie pokazują dylematy, z jakimi boryka się badacz podejmujący się analizy tego typu zagadnień. Szczególnie zauważalne są tu dwa problemy: popularność pewnych

¹⁵⁰ Por. AAWO, AK, F, k. 24v–25r.

¹⁵¹ Por. *ibid.*, Dok. Kap., P 59.

¹⁵² CDW, Bd. 1, Nr. 131.

¹⁵³ Zob. *ibid.*, Nr. 141 (14 V 1308 r.); Nr. 142–143 (12 VIII 1308 r.); Nr. 147 (15 X 1308 r.); Nr. 149 (26 IV 1309 r.); Nr. 150 (12 VI 1309 r.); Nr. 151 (8 VIII 1309 r.); Nr. 153 (25 V 1310 r.); Nr. 154 (8 VII 1310 r.); Nr. 156 (9 XII 1310 r.); Nr. 157 (1310 r.); Nr. 158 (4 III 1311 r.); Nr. 159 (4 IV 1311 r.); Nr. 160 (1 VI 1311 r.); Nr. 163 (1312 r.); Nr. 165 (20 V 1312 r.); regest Nr. 263, s. 93 (2 VII 1312 r.); Nr. 166 (19 XII 1312 r.); Nr. 195 (7 V 1314 r.); Nr. 171 (12 VI 1314 r.); Nr. 173 (21 V 1315 r.); Nr. 175 (11 XI 1315 r.); Pr. Urk., Bd. 2, Nr. 181 (7 VI 1317 r. – niewymieniony z imienia dziekan warmiński; por. też *Bullarium Poloniae*, t. 1: (1000–1342), ed. Irena SUŁKOWSKA-KURAŚ, Stanisław KURAŚ, Romae 1982, nr 1062); CDW, Bd. 1, Nr. 179 (12 VI 1317 r.); Nr. 180 (29 VI 1317 r.); Nr. 181 (13 X 1317 r.); Nr. 182 (15 X 1317 r.); regest Nr. 288, s. 105 (15 X 1317 r.); Nr. 189 (30 XI 1318 r.); regest Nr. 296, s. 108 (5 XII 1318 r.); regest Nr. 300–301, s. 110 (3 XI 1319 r.); Nr. 200–201 (3 X 1320 r.); Nr. 203 (5 XI 1320 r.); Nr. 205 (10 XI 1320 r.); Nr. 207 (24 XI 1320 r.); Nr. 209 (12 VII 1321 r.); Nr. 211 (4 II 1322 r.).

¹⁵⁴ Zob. AAWO, AK, E, k. 9v; F, k. 17v–18r. Regest tego dokumentu w: CDW, Bd. 1, s. 122–123, Nr. 328.

¹⁵⁵ Zob. SBKW, s. 88.

¹⁵⁶ CDW, Bd. 1, Nr. 133–135.

¹⁵⁷ Por. *ibid.*, Nr. 111. Pierwszym plebanem fromborskim uznał go, być może sugerując się badaniami T. Borawskiej, również Edmund KUROWSKI, *Dzieje Fromborka. Historia miasta do 1998 r.*, Frombork 2000, s. 223; nie uczynił tego natomiast w swoim zestawieniu A. KOPICZKO, *op.cit.*, s. 18.

imion (tu głównie Johann, Heinrich i Eberhard) i jakość bazy źródłowej, którą stanowią przede wszystkim dokumenty będące nadaniami dla wasali kapitulnych¹⁵⁸. Występujący w testacjach tych dyplomów kanonicy podawani są tam najczęściej tylko z imienia. Poza tym na podstawie tylko tego typu zestawienia możemy niewiele powiedzieć o ich działalności kapitulnej. Świadomość tych trudności zmusza do zachowania szczególnej ostrożności i do wykorzystywania możliwie kompletnej palety źródeł mogących pomóc w identyfikacji osób. W tym artykule dzięki zebraniu szeregu źródeł, ale przede wszystkim ich ponownej interpretacji, udało się poczynić szereg nowych ustaleń, w tym wyeliminować wiele błędów, które przez długie dziesięciolecia funkcjonowały w historiografii.

---

¹⁵⁸ Problemy te zostały już szczegółowo omówione, zob. R. BISKUP, op.cit., s. 375–391.

ZU DEN FORSCHUNGEN ÜBER DIE BIOGRAPHIEN
VON MITGLIEDERN DES KATHEDRAKAPITELS VON WARMIA
IN DER ERSTEN PHASE VON DESSEN BESTEHEN
(BIS ZUR MITTE DES 14. JAHRHUNDERTS)

Zusammenfassung

Schlüsselbegriffe: Kirchengeschichte, Mittelalter, preußische Diözesen, Warmia, Kathedralkapitel, Prälaten und Kanoniker

In diesem Beitrag werden die Ergebnisse der Erforschung der Karrieren von zwölf Geistlichen, die Mitglieder des Kathedralkapitels von Warmia im ersten Jahrhundert von dessen Bestehen waren, vorgestellt. Unter anderen werden die Karrieren von zwei Bischöfen von Warmia, Eberhard von Neisse und Johann von Meissen, sowie weiterer Geistlicher, die neben dem Kanonikat von Warmia weitere wichtige kirchliche Funktionen (Pfarrer von Parafialkirchen, Kanoniker weiterer Kapitel, Mitarbeiter der Kanzlei der Großmeister) ausübten, neuerlich vorgestellt. Bei allen von ihnen gelang es dank der umfangreichen Nutzung der vorliegenden Quellen und Studien sowie aufgrund der neuerlichen Analyse und Interpretation bereits bekannter Quellen eine Reihe neuer Erkenntnisse zu treffen. Es gelang auch, eine Vielzahl von Fehlern zu eliminieren, die lange Zeit in der Historiographie als gesicherte Fakten galten.

FROM THE RESEARCH ON BIOGRAPHIES OF MEMBERS
OF THE CATHEDRAL CHAPTER OF WARMIA (ERMLAND)
IN THE FIRST STAGE OF ITS FUNCTIONING
(UNTIL THE MID-14TH CENTURY)

Summary

Key words: history of the Church, the Middle Ages, Prussian dioceses, Warmia (Ermland), the cathedral chapter, prelates and canons

The article presents the results of the research on the careers of twelve clergymen who became members of the Warmia cathedral chapter in the first century of its existence. The author discusses the careers of two bishops from Warmia [Ermland] – Eberhard von Neisse and Johann von Meissen along with the careers of other clergymen who also held important positions in the Church beyond the Warmia canonry (parish priests, canons of other chapters, workers in the chancery of grand masters). Thanks to a wide range of sources and studies along with the reanalysis and reinterpretation of the sources already known, we have managed to establish new facts and eliminate old inaccuracies which had for decades been present in historiography.

